

**Κ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ**

**Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Κ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

## Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ\*

Ἀρχίζει τό Συνέδριο μέ θέμα «ἽΟ Ἀριστοτέλης καί ἡ πολιτική ἐπιστήμη».

Ἀφορμή τοῦ Συνεδρίου, πού γίνεται μέ πρωτοβουλία καί μέριμνα τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, εἶναι ἡ συμπλήρωση ἐφέτος εἴκοσι τριῶν αἰῶνων μεταθανάτιας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας τοῦ φιλοσόφου καί πανεπιστήμονα, πού ὑπῆρξε Σταγειρίτης ἀπό τή γέννησή του καί ὄχι μόνο ἀπό αὐτή, Ἀθηναῖος ἀπό τήν παιδεία του καί τήν κορυφαία περίοδο τῆς ζωῆς του, πανέλληνας στό φρόνημα καί στήν ἀπεύθυνση τῆς διδασκαλίας του, καί πού ἤδη ἔχει καταστεῖ ἀθθεντικά οἰκουμενικός ἀπό τήν εὐρύτατη καί βαθύτατη διάδοση τοῦ ἔργου του, μέ ἀκατάλυτη παρουσία καί στόν σημερινό πολιτισμό τῆς ἀνθρωπότητας.

ἽΟ καθορισμός τοῦ θέματος, ὁ ἐντοπισμός του δηλαδή στή σχέση τοῦ Ἀριστοτέλους μέ τήν πολιτική ἐπιστήμη, ὑπαγορεύθηκε ὄχι μόνο ἀπό τήν ἀποστολή τῆς Σχολῆς μας ὡς Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ἀλλά καί ἀπό τή μεγαλοσύνη τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης τοῦ Ἀριστοτέλους, καί ἀπό τήν συμβολή του γιά τή διάπλαση τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν.

Στόν Ἀριστοτέλη ἀνήκει ὁ ρητός χαρακτηρισμός τῆς πολιτικῆς ὡς «τῆς κυριωτάτης καί μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς» (1094a 26-27) «τῶν ἐπιστημῶν ἡ δυνάμεων». Τί ἀξιολογικό θάρος ἔχει ὁ χαρακτηρισμός αὐτός, πού ἐξ ἄλλου ἐκφράζει καί τήν πλατωνική ἀξιολογία τῆς πολιτικῆς, ἐξηγεῖται ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἀριστοτέλη, μέ τίς φράσεις: «τίνας γάρ εἶναι χρεῶν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καί ποίας ἐκάστους μανθάνειν καί μέχρι τίνος, αὕτη διατάσσει» (1094a 28-b 2), «ὀρῶμεν δέ καί τάς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπό ταύτην οὔσας, οἷον στρατηγικήν οἰκονομικήν ρητορικήν» (1094b 2-3). Τό ἔργο της,

---

\* Ἐκφωνήθηκε ὡς ἐναρκτήριο λόγος τοῦ Συνεδρίου «ἽΟ Ἀριστοτέλης καί ἡ πολιτική ἐπιστήμη», τήν 24 Νοεμβρίου 1978 στήν Πάντειο Ἀνωτάτη Σχολή Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ἀπό τόν Κ. Ι. Δεσποτόπουλο ὡς Πρύτανη τῆς Σχολῆς καί Πρόεδρο τοῦ Συνεδρίου.

ἐξ ἄλλου, ἐπισημαίνεται μέ τίς φράσεις «χρωμένης δέ ταύτης ταῖς λοιπαῖς τῶν ἐπιστημῶν, ἔτι δέ νομοθετοῦσης τί δεῖ πράττειν καί τίνων ἀπέχεσθαι...» (1094b 2-6. Πρβλ. 1141b 24-27).

Καί γίνεται ἡ κλασσική αὐτή ἔξαρση τῆς πολιτικῆς στά *Ἠθικά Νικομάχεια*, ὅπου τό κύριο θέμα εἶναι ὄχι ἡ πολιτική, ἀλλά ἡ ἠθική.

Ἄνήκει στόν Ἀριστοτέλη ἐπίσης τό κατόρθωμα τῆς συγγραφῆς τοῦ κλασσικοῦ ἔκτοτε συγγράματος πολιτικῆς ἐπιστήμης, τοῦ γνωστοῦ μέ τόν τίτλο *Πολιτικά*. Εἶναι περιεκτικώτατο ἔργο φιλοσοφίας τῆς πολιτείας, κοινωνιολογίας τῆς πολιτείας καί θεωρίας τῆς πολιτείας. Περιέχει τά κύρια θέματα καί τίς βασικές ἔννοιες τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης. Παρουσιάζει ἐξ ἄλλου μέ νηφαλιότητα, κριτικότητα καί μετριοπάθεια, χωρίς τό ἠθικό πάθος τῆς *Πολιτείας* τοῦ Πλάτωνος, πλήθος προβλήματα οἰκονομικῆς, διαιτητικῆς, εὐγονισμοῦ, παιδείας, πολεοδομικά, γεωπολιτικά, ἔθνολογικά, διοικητικά, ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, σχετικά μέ τήν ἄμυνα τῶν κρατῶν, ἢ μέ τήν ἔκσπαση τῶν ἐπαναστάσεων καί τήν ἐπέλευση γενικά τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν.

Ἄλλά στόν Ἀριστοτέλη ἀνήκει ἀκριβῶς καί ἡ ποδηγέτηση τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης ἀπό τόν ὕστερο Μεσαιῶνα καί ὡς τήν ἐποχή μας. Τά *Πολιτικά* προπάντων, μέ τόν πραγματειακό χαρακτήρα τους καί μέ τήν ὑπερπλοῦσια περιεκτικότητα σέ θέματα, ἔννοιες, πληροφορίες, θεωρήματα, ἦταν κατ' ἐξοχήν πρόσφορα νά ἐκπαιδεύσουν καί νά κατευθύνουν πολιτειολόγους καί πολιτικούς συμβούλους, ὥστε καί νά συμβάλουν, ὡς πηγὴ ἀστείρευτη γνώσεων καί προβληματικῆς, στή διάπλαση τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης τῶν Δυτικοευρωπαίων. – Ὀλιγώτερο πρόσφορα γιά τέτοια συμβολή, ἂν καί ὑπῆρξαν ἀφετηρίες καί ἐφόδια τῆς ἐπιστημονικῆς πορείας τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς πολιτειολόγου, ἦταν καί εἶναι τά πλατωνικά μέ θέμα τήν πολιτεία καί τήν πολιτική ἀριστουργήματα, ὅπου, σύμφυτες ἡ φιλοσοφία καί ἡ ποίηση, ἀξιῶνουν ἀπό τόν μελετητή ἐξαίρετα χαρίσματα γιά νά ἐπικοινωνήσει μέ τόν ἀναβλυστό λόγο τους γνήσια.

Εἶχαν τήν ἀτυχία τά *Πολιτικά* τοῦ Ἀριστοτέλους νά ὑποστοῦν κρίσιμα τήν ἀντιδρομή τῆς Ἱστορίας ἐπί δέκα πέντε αἰῶνες. Στρατοκρατικές θύελλες καί ἀνελεύθερα καθεστῶτα δέν εὐνοοῦσαν, δέν ἀνέχονταν κἂν, τήν ἀνακίνηση τῆς πολιτικῆς προβληματικῆς. Οἱ σοφοί ἄραβες ἀριστοτελιστές δέν ἀσχολήθηκαν, σχεδόν καθόλου, μέ τά *Πολιτικά* τοῦ Ἀριστοτέλους, καί οἱ βυζαντινοί ἀριστοτελιστές ἐλάχιστα μόλις ἀσχολήθηκαν μέ αὐτά. Ἐξ ἄλλου, εἶχε καί δογματικές ἐμπλοκές μέ τή Δυτική Ἐκκλησία ὁ Ἀριστοτέλης.

Ἀφότου, ὅμως, ὑπῆρξε γύρω στά 1260 λατινική μετάφραση τῶν *Πολιτικῶν*, ἀλλά καί μέ τή συνδρομή ἄλλων ἱστορικῶν παραγόντων, ἄρχισε ἡ διάδοση τῆς ἀριστοτέλειας πολιτειολογίας στίς δυτικο-ευρωπαϊκές χῶρες καί βαθμιαῖα ἐμποτίσθηκαν οἱ συνειδήσεις τῶν δυτικο-ευρωπαίων πολιτει-

ολόγων μέ τό ζείδωρο νάμα της. Ἔτσι κατάκτησε ὁ Ἀριστοτέλης μέ τήν πολιτειολογία του ἀθόρυθα τά πανεπιστήμια καί τούς ἐξωπανεπιστημιακοὺς πολιτειολόγους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης· καί διαμέσου τῆς δράσεως καί τῶν ἔργων τους, ὅπως καί τῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας, ἐπηρέασε ὄχι μόνο τή νεώτερη πολιτική ἐπιστήμη ἀνυπολόγιστα, ἀλλά καί τή συγκρότηση καί τή συμπεριφορά τῶν κρατῶν, καί ὄχι μόνο τῆς Εὐρώπης.